

6. Удосконалення фінансування системи освіти України як передумова успішного реформування: *монографія* за ред. С. Л. Лондара; ДНУ «Інститут освітньої аналітики». Київ : ДНУ ІОА, 2021. 274 с.

7. Читаєва Л.В., Булгаріна Л.В. Аналіз фінансових потоків у закладах вищої освіти, що перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України. *Наукові записки Інституту економіки та прогнозування НАН України*. 2021. С. 58-69.

8. Швед В.В., Наумов Д.І., Гурочікна В.В. та інші. Освіта та підприємництво: точки дотику. Вінниця: Нілан-ЛТД. 2021. 223 с.

9. Shved V., Omelchenko O. On the use of the Nash equilibrium in the educational system of Ukraine. *Conferința științifico-practică internațională «Știință. Educație. Cultură»*. 2024. 258-261 p.

Нестеренко С.С. доктор економічних наук,
професор, директор Інституту економіки та
менеджменту Університету «Україна»

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-9090-3470>

Вапельник Б.О. бакалавр спеціальності
«Фінанси, банківська справа, страхування та
фондовий ринок»

Інститут економіки та менеджменту
Університету «Україна»

DOI: <https://doi.org/10.58521/2521-1390-2024-33-3>

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF BANK LENDING

Анотація. Стаття присвячена дослідженню теоретичних та практичних аспектів поняття кредиту й банківського кредиту, що є ключовими елементами сучасної фінансової системи. У роботі розкрито економічну сутність кредиту як форми тимчасової передачі вартості між суб'єктами на умовах зворотності, строковості та платності, а також надано порівняльну характеристику банківського кредиту відповідно до чинного законодавства України. Автори систематизували основні ознаки, за якими розмежовуються ці поняття, і детально проаналізували класифікаційні підходи до банківських кредитів, включаючи критерії за строками, забезпеченням, рівнем ризику, способом погашення та цільовим призначенням. Особливу увагу приділено проблематиці застосування класифікацій у банківській практиці, зокрема у контексті поширення безстрокових кредитних продуктів

(овердрафтів, кредитних ліній), що потребують нових підходів до управління ризиками. Результати дослідження можуть бути використані для удосконалення системи кредитування у вітчизняних банках та формування більш ефективної кредитної політики в умовах динамічного ринкового середовища.

Ключові слова: кредит, банківський кредит, класифікація кредитів, кредитний ризик, овердрафт, банківська діяльність, кредитна політика

Abstract. The article presents a comprehensive study of the theoretical and methodological approaches to defining the concept of credit and bank credit as essential instruments of financial support for the economy. It is noted that credit represents a form of economic relations associated with the temporary transfer of value between economic entities, whereas bank credit has a clearly defined legal framework regulated by Ukrainian legislation. The main differences between these concepts are characterized, including subject composition, credit form, legal basis, purpose of use, and regulatory environment.

Particular attention is paid to the classification of bank credits based on various criteria: duration of use, availability of collateral, risk level, method of issuance, repayment structure, purpose, and number of creditors. It is emphasized that the classifications presented in academic literature often differ from those applied in banking practice, indicating the need for adaptation to current financial conditions.

The paper also analyzes the specifics of open-ended (non-term) lending, particularly overdrafts and credit cards, which are widespread in modern banking systems but pose increased credit risks. The authors highlight the need to implement more effective mechanisms for assessing borrowers' solvency and managing these risks.

The findings of this study may be used to enhance the efficiency of banking credit operations, improve banking supervision systems, and provide a foundation for further research in the field of financial intermediation.

Keywords: credit, bank credit, credit classification, credit risk, overdraft, banking activity, credit policy

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку фінансової системи України існує необхідність чіткого розмежування понять "кредит" і "банківський кредит", а також поглибленого аналізу їх класифікації. Нерозуміння сутнісних відмінностей між цими категоріями може призводити до ускладнень у кредитно-фінансових відносинах, як для суб'єктів господарювання, так і для банківських установ. Водночас, динаміка фінансового ринку вимагає перегляду існуючих класифікацій банківських кредитів, враховуючи сучасні банківські практики та кредитні інструменти, що постійно трансформуються.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблематики банківського кредитування є актуальним напрямом економічної науки, що охоплює питання ідентифікації, класифікації та управління кредитним менеджментом. Цим питанням присвячено праці: Герасименко А.В. [2]; Мурашківська І. та Барилко А. [3];

Смолінська С.Ф. та Нагорнюк О.П. [5]; Сулима М.О. та Шавурська Л.В. [6]; Томашук І. О. [7]; Ушакова О. О. [8] та інших.

Формулювання цілей статті. Проаналізувати та узагальнити сутність і ключові відмінності між загальним поняттям кредиту та банківського кредиту, дослідити класифікаційні ознаки банківських кредитів, а також виявити розбіжності між теоретичними підходами та практикою банківської діяльності щодо кредитування з урахуванням сучасних ризиків і фінансових механізмів.

Виклад основного матеріалу. Узагальнено, кредит варто розуміти як економічні відносини між двома або більше суб'єктами, що виникають у процесі тимчасової передачі вартості (грошових або матеріальних ресурсів) на засадах зворотності, строковості, платності та, за потреби, забезпеченості. Кредит може надаватись у грошовій, товарній або змішаній формі та реалізовуватись як між фізичними, так і юридичними особами, незалежно від їх правового статусу.

Натомість банківський кредит має чітке та унормоване визначення, як міститься у ст. 2 Закону України «Про банки та банківську діяльність». Отже, згідно законодавства «банківський кредит – будь-яке зобов'язання банку надати певну суму грошей, будь-яка гарантія, будь-яке зобов'язання придбати право вимоги боргу, будь-яке продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання на сплату процентів та інших зборів з такої суми» [1].

Якщо проаналізувати ключові відмінності у сутності кредиту та банківського кредиту, то можемо навести таке узагальнення (табл. 1).

Розглядаючи сутність банківського кредиту доцільно навести класифікацію банківських кредитів. З нашої точки зору, найкраще класифікацію подано Сулимою М.В. та Шавурською Л.В. (рис. 1). Проте зазначимо, що дана класифікація не є вичерпною та може бути доповнена й іншими видами кредитів, де-які з них наведено нижче [6].

Таблиця 1

Основні відмінності кредиту та банківського кредиту

Ознака	Кредит	Банківський кредит
Суб'єкти	Будь-які фізичні чи юридичні особи	Тільки банки або фінансові установи
Форма кредиту	Грошова, товарна або змішана	Лише грошова
Правова основа	Будь-яка форма угоди (не завжди письмова)	Обов'язково письмовий договір згідно із законодавством
Мета	Різноманітні цілі	Переважно інвестиційна, оборотна, споживча тощо
Регулювання	Загальні цивільно-правові норми	Банківське та фінансове законодавство

Узагальнюючи класифікацію визначимо найпоширеніші види банківських кредитів:

1. За строком користування.

Короткострокові кредити до 1 року. Призначені для фінансування оборотного капіталу та поточних потреб.

Середньострокові кредити терміном від 1 до 3 років. Використовуються для фінансування середньострокових проектів.

Довгострокові кредити, терміном на понад 3 роки. Спрямовані на інвестиційні цілі, такі як придбання основних засобів або будівництво.

2. За забезпеченням.

Забезпечені кредити - передбачають наявність застави у вигляді рухомого або нерухомого майна.

Незабезпечені або бланкові кредити, надаються без застави, зазвичай клієнтам з високим рівнем довіри та стабільним фінансовим станом.

3. За ступенем ризику.

Стандартні. Надаються позичальникам з належною фінансовою стійкістю та позитивною кредитною історією.

З підвищеним ризиком. видаються клієнтам з нестійким фінансовим станом або без належного забезпечення.



Рис. 1 Класифікація банківських кредитів

4. За методом надання.

Одноразові. Видаються на підставі окремої заяви та розглядаються індивідуально.

Перманентні. Надаються в межах встановленої кредитної лінії без необхідності окремого погодження кожного разу.

Гарантовані. Передбачають зобов'язання банку надати кредит у визначеному розмірі протягом обумовленого періоду.

5. За способом повернення.

Поступове погашення (в розстрочку), що передбачає регулярні платежі протягом усього строку кредитування.

Одноразове погашення. Вся сума кредиту повертається в кінці строку одним платежем.

Погашення за вимогою кредитора - кредит може бути відкликаний банком у будь-який момент.

З регресією платежів. Передбачає погашення кредиту третьою особою у разі неплатоспроможності позичальника.

6. За строком повернення.

Строкові. Мають чітко визначений термін повернення, зафіксований у кредитному договорі.

До запитання (онкольні). Не мають фіксованого строку повернення; можуть бути відкликані банком у будь-який момент.

Прострочені, тобто кредити, за якими порушено умови повернення.

Відстрочені (продлонговані). Кредити, строк повернення яких було офіційно продовжено.

7. За цільовим призначенням:

Промислові – фінансування виробничих потреб.

Сільськогосподарські – підтримка аграрного сектору.

Інвестиційні – фінансування інвестиційних проектів.

Споживчі – надання коштів фізичним особам для особистих потреб.

Бюджетні – фінансування бюджетних витрат на поворотній основі.

8. За кількістю кредиторів.

Індивідуальні, що надаються одним банком.

Консорціумні, що видаються групою банків, один з яких виконує роль координатора [2, 4].

Наголосимо, що наведена класифікація носить дещо теоретичний характер, в той час, як на практиці наявні певні розбіжності. Так, у теоретичних джерелах кредити класифікуються на короткострокові (до одного року), середньострокові (від одного до трьох або п'яти років) та довгострокові (понад три або п'ять років). Натомість у банківській практиці зазвичай застосовується спрощена класифікація, згідно з якою кредити поділяють лише на короткострокові (до 1 року) та довгострокові (понад 1 рік). Водночас сучасна банківська діяльність передбачає також використання безстрокових кредитів, які не мають визначеного терміну користування. Здебільшого такий тип кредитування реалізується через кредитні картки або встановлення овердрафтних лімітів на дебетових рахунках. У подібних випадках банк не може чітко спрогнозувати, як часто та в якому обсязі клієнт

використовуватиме кредитні кошти, а також коли саме відбудеться повне погашення заборгованості.

З метою зниження кредитного ризику більшість вітчизняних банків надають овердрафт лише на зарплатні картки, що забезпечує певну гарантію повернення боргу за рахунок надходження заробітної плати. Проте й у цьому разі існують ризики — звільнення клієнта, зміна місця роботи або затримки у виплаті зарплати, що ускладнює точне визначення строків погашення заборгованості.

Висновки. Кредит як економічна категорія охоплює ширший спектр взаємовідносин порівняно з банківським кредитом, який має чітке правове визначення та регулюється спеціальним законодавством. Класифікація банківських кредитів за різними ознаками (строк, забезпечення, ризик тощо) дозволяє краще розуміти їхню структуру та функціональне призначення. Водночас існує розбіжність між теоретичними підходами та практикою, зокрема щодо строків кредитування. У сучасних умовах поширення безстрокових продуктів, таких як овердрафти, актуалізується питання ефективного управління ризиками та вдосконалення підходів до оцінки платоспроможності клієнтів. Отже, глибоке розуміння сутності та класифікації банківських кредитів є необхідним для підвищення ефективності кредитної діяльності банків.

Список використаних джерел

1. Про банки та банківську діяльність: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
2. Герасименко А.В. Розвиток класифікації різновидів банківського кредитування промислових підприємств. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/1495/1441>
3. Мурашківська І., Барилко А. Теоретичні положення здійснення банківського кредитування. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2023. № 4. С. 325-337
4. Сидоров О.А., Верхоглядова Н.І. Класифікація банківських кредитів. URL: <http://www.ndekc.lviv.ua/pdf/17.pdf#page=388>
5. Смолінська С.Ф., Нагорнюк О.П. Кредитування підприємств банками як ефективний засіб фінансування їх діяльності. *Фінансовий простір*. 2023. № 3. URL: <http://fp.lnu.edu.ua/index.php/fp/article/view/930/1188>
6. Сулима М.О., Шавурська Л.В. Сучасний стан та перспективи розвитку банківського кредитування в Україні. *Науковий вісник міжнародної асоціації науковців. Серія: економіка, управління, безпека, технології*. 2024. Том 3. № 2. DOI 10.56197/2786-5827/2024-3-2-10
7. Томашук І. О. Теоретичні аспекти сутності банківського кредиту та особливості кредитних відносин в аграрному секторі економіки. *Економіка АПК*. 2021. № 5. С. 101-112. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202105101>
8. Ушакова О. О. Банківські операції: навч. посіб. Рівне: НУВГП, 2021. 226 с.

9. Чорна Л.О., Швед В.В., Повар В.В. До питання про теоретичні аспекти забезпечення ефективності діяльності банків. *Подільський науковий вісник*. 2021. №3-4. С. 50-55

Омельченко О.В., старший викладач
кафедри бізнесу і права
Вінницький інститут Університету «Україна»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5121-0222>
Ризванюк А.П., магістрант
спеціальності «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»
Вінницький інститут Університету «Україна»

DOI: <https://doi.org/10.58521/2521-1390-2024-33-4>

РОЛЬ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ ТА НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА

THE ROLE OF FINANCIAL RESOURCES AT THE ENTERPRISE IN THE CONDITIONS OF MILITARY OPERATIONS AND UNCERTAINTY OF THE ECONOMIC ENVIRONMENT

Анотація. У статті досліджено роль фінансових ресурсів як визначального чинника забезпечення стабільного функціонування підприємства в умовах військових дій та економічної невизначеності. Розкрито специфіку формування та управління фінансовими потоками на підприємстві, окреслено основні виклики, з якими стикаються господарюючі суб'єкти, зокрема нестабільність надходжень, зростання витрат, інфляційний тиск і ризики втрати активів. Особливу увагу приділено необхідності впровадження стратегічного фінансового управління, антикризового планування та гнучкої моделі розподілу ресурсів. У статті також наведено практичні рекомендації щодо оптимізації фінансових потоків, підвищення ліквідності та забезпечення довгострокової фінансової стійкості підприємства в умовах зовнішніх загроз і трансформацій економічного середовища.

Ключові слова: фінансові ресурси, грошові потоки, підприємство, воєнний стан, економічна невизначеність, стратегічне управління, фінансова стійкість, антикризове планування.

Abstract. The article examines the role of financial resources as a determining factor in ensuring the stable functioning of an enterprise in the context of military operations and economic uncertainty. The specifics of the formation and management of financial flows at an enterprise are revealed, the main challenges faced by business entities are outlined, in particular, instability of revenues, cost growth, inflationary pressure and risks of asset loss.